

УДК [378.016:2-475.2](477-25)(09)“18”

Тетяна Твердохліб
ORCID iD 0000-0001-5261-0394

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри
загальної педагогіки і педагогіки вищої школи,
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вулиця Алчевських, 29, 61002 Харків, Україна
tst.khnpu@gmail.com

ВИКЛАДАННЯ ГОМІЛЕТИКИ ЯК ПЕДАГОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ ДИСЦИПЛІНИ В КИЇВСЬКІЙ ДУХОВНІЙ АКАДЕМІЇ (1819-1869 рр.)

У статті на основі аналізу історичної, гомілетичної та педагогічної літератури, архівних документів, матеріалів, вміщених у періодичних виданнях, узагальнено досвід викладання гомілетики як педагогічно спрямованої дисципліни в Київській духовній академії (1819-1869 рр.). На основі вивчення «Правил церковного красномовства», підручника Я. Амфітеатрова «Чтения о церковной словесности или гомилетика» розкрито зміст навчання церковного красномовства, схарактеризовано такі його компоненти, як знання, вміння і навички, досвід творчої діяльності. З'ясовано внесок Я. Амфітеатрова у розвиток гомілетики як навчального предмету і науки. Схарактеризовано загальний професійний рівень викладачів церковного красномовства. Визначено і розкрито форми навчання гомілетики у вищому духовному навчальному закладі досліджуваного періоду.

Ключові слова: викладач; гомілетика; дисертація; зміст; іспит; Київська духовна академія; лекція; педагогічно орієнтована дисципліна; практикум; форма навчання.

© Твердохліб Тетяна, 2017

Вступ. У сучасних умовах соціальної та економічної нестабільності, духовної кризи, роз'єднаності, агресивності особливої актуальності набуває проблема духовно-морального виховання дітей та юнацтва. Спільна діяльність школи і родини у даному аспекті не завжди є ефективною. До такої роботи необхідно залучати і духовних наставників. Педагогічний колектив навчального закладу, батьки, пастир Православної Церкви разом зможуть більш ефективно протистояти

негативним тенденціям розвитку сучасного суспільства, особливо відчуженню дітей і молоді від моралі, посиленню морального релятивізму, падінню духовності. Важливо, щоб священники у духовних навчальних закладах мали ґрунтовну підготовку до морально-релігійного виховання пастви. Для покращення означеної підготовки необхідно творчо використовувати власний історико-педагогічний досвід. Зокрема, важливим є вивчення досвіду навчання гомілетики як педагогічно орієнтованої дисципліни в Київській духовній академії (КДА) у 1819-1869 рр.

Вивчення педагогіки у різні історичні періоди існування КДА розробляли С. Кузьміна, Т. Твердохліб, Т. Тхоржевська, В. Фазан та інші науковці. Таку педагогічно орієнтовану дисципліну як пастирське богослов'я в ретроспективі досліджували архім. Інокентій (Пустинський), М. Маккавейський, В. Певницький М. Глибоковський, Г. Флоровський та Н. Сухова. Історичний розвиток гомілетики як навчального предмету і науки вивчали М. Гроссу (діяльність В. Певницького як гомілета), В. Певницький (особливості розвитку церковного красномовства у Середні віки і Новий час), М. Петров (гомілетика в КДА до її реформування у 1819 р.). Аналіз стану наукової розробки проблеми дає підстави стверджувати, що питання викладання гомілетики як педагогічно орієнтованої дисципліни в КДА у 1819-1869 рр. є недостатньо дослідженим.

Мета статті – на основі аналізу педагогічної літератури, архівних матеріалів розрити зміст гомілетики як педагогічно спрямованої дисципліни в Київській духовній академії (1819-1869 рр.), схарактеризувати основні форми навчання означеного предмета.

Зміст гомілетики як педагогічно спрямованої дисципліни в Київській духовній академії досліджуваного періоду. Після закриття Києво-Могилянської академії її спадкоємницею стала КДА. Цей вищий духовний навчальний заклад почав свою діяльність у 1819 році. Серед предметів, які у ньому викладались, забезпечували підготовку студентів до морально-релігійного виховання пастви переважно пастирське богослов'я і гомілетика, тому їх віднесено до педагогічно орієнтованих дисциплін. Аналіз підручників і посібників із гомілетики дозволяє схарактеризувати зміст цього предмета, показати його педагогічний потенціал.

Як свідчить аналіз джерелознавчої літератури (Аскоченський В., 1863, с. 95) та архівних матеріалів (ІР НБУВ, ф. 160, 1825, арк. 6), викладачі гомілетики протягом перших десяти років діяльності КДА спиралися, в основному, на «Правила церковного красномовства», які рекомендувались для застосування у навчальному процесі вищих духовних навчальних закладів. Додатково студенти могли вивчати роботи Ф. Прокоповича, І. Рижського, а також інші праці з риторики і церковного красномовства, які написані іноземними мовами (ІР НБУВ, ф. 160, 1826, арк. 114, 125-127).

На зміст навчання гомілетики у першій половині ХІХ століття визначний вплив мав Я. Амфітеатров, оскільки він опублікував власний підручник «Чтения о церковной словесности или гомилетика» (1846). Незважаючи на чітку регламентацію Св. Синоду, педагогу вдалося у своїй роботі відійти від «Правил церковного красномовства». Замість закріпленої у них орієнтації на західних проповідників, Я. Амфітеатров «поклав перед тямущими своїми слухачами безсмертні творіння Златоуста, Василя Великого, Афанасія, Григорія і навчив енергійно і дієво, благотворно і рятувально віщати слово Боже» (Аскоченський В., 1857, с. 8). Переважно по цьому підручнику навчалися академісти до виходу у світ навчальної літератури з гомілетики В. Певницького.

Яків Косьмич починає «Чтения о церковной словесности или гомилетику» з розкриття сутності проповіді, причому для позначення цього монологічного дійства використовує терміни, які для сучасної людини означають і монолог, і діалог. Я. Амфітеатров зазначає, що «в пропонованій гомілетичі замість основного слова «співбесіда» будуть зустрічатися слова повчання, бесіда, проповідь тощо. Усі вони будуть означати одне і те ж – співбесіду, а будуть вживатись у різних місцях для запобігання повторів і для деякої плавності в мові» (Амфітеатров Я., 1846, с. 12). Автор визначає проповіді як «загальнонародні уроки про істини віри християнської, що пропонуються народові з метою повчання» (Амфітеатров Я., 1846, с. 12). Вони, в основному, організовуються в церквах, тому храми Божі варто сприймати як «загальні народні училища християнсько-морального виховання людства» (Амфітеатров Я., 1846, с. 13). Як бачимо, педагог вказує на виховний потенціал

проповіді. Ще більше акцентується увага на її виховному спрямуванні, коли розкривається мета проповіді, яка є подвійною. Головна негативна мета співбесіди церковної – «розкрити безодню гріха, висвітлити характер занепалої і розтлінної природи людської, щоб спонукати слухачів до каяття, розбудити їхнє прагнення до кращого духовного життя і діяльності» (Амфітеатров Я., 1846, с. 19) «Позитивна головна мета співбесіди є виховання і вдосконалення людства по духу і плану релігії Ісуса Христа» (Амфітеатров Я., 1846, с. 20-21).

Після ознайомлення з сутністю проповіді студентам розкривалось поняття «гомілетика». Вони мали засвоїти, що «гомілетика – це наука, яка розглядає сутність, властивість і спосіб церковної співбесіди, яка спрямовує людину до відродження» (Амфітеатров Я., 1846, с. 12). На цьому вступна частина до курсу церковної словесності завершувалася.

Перша частина підручника Я. Амфітеатрова присвячувалась «матерії» проповідей – їхньому змісту, який міг бути дуже широким. «Усе, чим живе людина, де діє, як поводить себе в тому чи іншому званні, у той чи інший час, в тому чи іншому стані моральних сил – все це може бути предметом співбесіди пастирсько-проповідницької» (Амфітеатров Я., 1846, с. 56). Незважаючи на багатоманітність тем для проповідей, викладач намагався їх класифікувати і виокремив шість «родів матерії»:

«1. Християнин вірує, отже він повинен ґрунтовно знати, чому вчить його свята віра. Звідси потреба – викладати народу вчення догматичне.

2. Християнин вірує для того, щоб діяти у точній відповідності з учінням віри своєї. Відповідно він повинен знати правило або закон християнської діяльності. Звідси – вчення практичне.

3. Християнина церква приймає від колиски і супроводжує до труни своїми благочестивими обрядами і богослужінням: тому він повинен знати своє обрядове богослужіння – вчення про Богослужіння або церковність взагалі.

4. Християнин живе і діє в родині і суспільстві, тому він повинен знати, як його сімейна і суспільна поведінка може бути разом з тим поведінкою істинно християнською. Звідси проповідницьке вчення про життя у спільноті.

5. Християнська віра має, окрім божественної, основу історичну і здійснення самої себе в подіях і особах історичних: християнин і це знати повинен. Звідси – виклад вчення історичного.

6. Нарешті – на християнина все його життя діють справи та явища видимого світу, які мають великий вплив на його вдачу і діяльність. Тому треба вчити, як справи видимого світу можуть прияти істинно-християнському способу життя християнина. Звідси проповідницьке вчення про предмети і явища світу фізичного» (Амфітеатров Я., 1846, с. 57).

Усі означені «роди матерії» Я. Амфітеатров розподілив між трьома відділами. Перший відділ охоплював учіння догматичне, яке передбачало «освіту розуму». Другий – учіння діяльне, тобто «освіту волі». Третій – учіння церковно-богослужбне, яке полягало в утворенні християнського почуття. Означені тематичні напрямки розглядалися на більше ніж ста сторінках «Чтений о церковной словесности или гомилетики». У підручнику розкривалися різні теми, надавалися поради і правила їх використання у проповідях. Педагог до кожного змістовного напрямку пропонував джерела, з яких можна було запозичити інформацію для проповіді, а також рекомендував зразки проповідей із різних питань, що полегшувало формування практичних навичок студентів.

Значна увага на заняттях із церковного красномовства приділялася забезпеченню виховної спрямованості проповіді, тобто її «внутрішнього характеру». Основними його ознаками було визначено «повчальність для розуму; переконливість для волі; помазання для серця» (Амфітеатров Я., 1846, с. 9). На заняттях із гомілетики доводилось, що повчальною проповідь буде завдяки наявності духу церковності, біблейності і народності. Виокремлення вимоги народності, яку пізніше К. Ушинський заявить як виховний принцип, є значним досягненням Я. Амфітеатрова. Вона передбачала цілковиту підтримку в проповідях самодержавства, врахування «корінного духу і характеру всього народу», а також особливостей конкретної пастви, розуміння «духу часу». Переконливість проповіді, на думку педагога, в основному залежала від особистості проповідника. Необхідно, щоб він «мав волю міцну, мужню, був пройнятий характером священної величі і

володарювання духовного. З іншого боку йому вкрай необхідно утверджувати між собою і своїми слухачами такі ж духовно-родинні відносини, такий же моральний вплив, який є у високоповажного батька з дітьми, або у добродійного сім'янина з його родиною, або у благочестивого і розумного учителя з його учнями» (Амфітеатров Я., 1846, с. 46). Під «помазанням» розумілася естетична цінність проповіді, краса її змісту і звучання, можливість отримання насолоди від неї.

Розглянувши «внутрішній характер» проповіді, студенти мали ознайомитись із її «зовнішнім характером». Він тлумачився, як «виявлення характеру внутрішнього через слова, речення, звороти та інші словесні форми, які певним чином поєднуються і оформляються в одне ціле» (Амфітеатров Я., 1846, с. 110). Тобто тут студенти мали можливість дізнатись про стилістичну специфіку проповідей, навчитися їх складати і аналізувати. Значна увага у змісті гомілетики відводилася виробленню навичок написання власних проповідей, набуттю досвіду виявлення творчості у цьому процесі.

На останніх заняттях із гомілетики академісти вивчали вимоги до проголошення проповіді, певні рекомендації. Вони стосувались природності поведінки виступаючого, його «приємності естетичної», легкості і різноманітності рухів. Зважаючи на те, що виступ мав релігійний характер, від майбутнього проповідника також вимагалось виявляти благоговіння притаманне святому місцю, гідність, поважність, зворушливість і розчулення, скромність і помірність. Студенти мали ознайомитись із методикою підготовки до проголошення проповіді, вимогами до дикції, до основних властивостей голосу: сили, висоти, тембру, милозвучності, тону, темпу. У підручнику наполягається на правильності вимови слів, вживання у них наголосу; надаються поради і вправи для правильної вимови проповідей, наводяться приклади; зазначаються правила, які стосуються міміки, погляду, пози і жестів проповідника. Зважаючи на вище зазначене, можемо стверджувати, що академісти мали можливість працювати над власною педагогічною технікою.

Загальний професійний рівень викладачів церковного красномовства. Форми навчання гомілетики у вищому духовному навчальному закладі (1819-1869 рр.). Упродовж досліджуваного періоду гомілетичку почергово викладали

п'ятеро викладачів, а саме: П. Ставров, С. Шипулінський, Я. Амфітеатров, Н. Фаворов і В. Певницький. Усі вони закінчили КДА зі званням магістра (найвище звання випускника академії, зрівнювалися у правах з університетськими магістрами). Перші два викладачі мали звання бакалавра у той період, коли читали гомілету у вищому духовному навчальному закладі. Я. Амфітеатров, Н. Фаворов і В. Певницький починали працювати на кафедрі бакалаврами, проте згодом за «відмінно-старанну службу» отримали звання професора. Викладачі не мали чернечого сану, тому у них не було особливої можливості претендувати на високі церковні посади. Педагоги могли зосередитись на викладанні гомілету і навчально-методичних студіях.

Статутом духовних академії 1814 р. закріплювалась сувора регламентація роботи викладачів, їхня підзвітність і постійний контроль. А це часто ставало на заваді забезпеченню якості викладання гомілету у КДА. Чітке визначення підручників і посібників, які можна використовувати у навчальному процесі, часті перевірки конспектів заважали педагогічній творчості викладачів. Кожне своє нововведення вони мали узгоджувати з відповідними органами у Святому Синоді. Проте досконале володіння предметом, значний досвід викладацької діяльності дозволили підготувати і видати підручники Я. Амфітеатрову і Н. Фаворову. У роботі Назарія Антоновича «Руководство к церковному собеседованию или гомилетика» (1858) були зазначені і дещо розвинуті думки Я. Амфітеатрова, її стали використовувати як підручник у духовних семінаріях.

Традиційно педагоги академії, викладаючи гомілету, організовували лекції і практикуми. Я. Амфітеатров зазначав, що «метода гомілетичних занять може бути подвійна: теоретична, яка полягає у висвітленні правил, духу і характеру церковних повчань; практична, котра супроводжується поясненням правил, що теоретично викладались, через приклади, розбором як зразкових, так і посередніх творів проповідницької літератури, власними вправами у створенні співбесід і вдома, і у класі, критикою та розбором цих творів» (Амфітеатров Я., 1846, с. 32). На лекціях викладачі мали уникати догматичного вивчення і керуватись вимогами пояснювального навчання. Статут духовних академії 1814 р. передбачав, що

завдання викладача полягає не тільки в тому, щоб висвітлити теоретичний матеріал, але і в тому, щоб він був сприйнятий і засвоєний, «щоб він пустив, так би мовити, свій корінь у розумі слухачів. Усі заняття мають бути зі звітами, і відповідно, у кінці кожного з них, після належного пояснення, мають зазначатись питання і відповіді» (Аскоченський, 1863, с. 9). Окремо варто зупинитись на практичних заняттях із гомілетики, оскільки їм приділялась значна увага в академії. Вивчення архівних матеріалів (ІР НБУВ, ф. 160, 1826, арк. 114 зв.-127) свідчить, що уже у 1826 р. в бібліотеці КДА налічувалось біля 24 видань зібрань повчань і проповідей видатних проповідників і церковних діячів. З кожним роком кількість таких творів збільшувалась, тому студенти були достатньою мірою забезпечені проповідницькою літературою, яку аналізували на заняттях. Проте головна мета цих практикумів полягала не в «розборі» проповідей, а в тому, щоб академісти навчилися їх створювати і проголошувати. Результативність роботи викладачів, спрямованої на формування вміння студентів академії писати проповіді, підтверджується тим, що майже щороку дозволяли публікувати значну кількість таких студентських робіт. Зокрема, у 1825 році було надруковано 28 проповідей академістів, які закінчили курс навчання у вітчизняному вищому духовному навчальному закладі (ІР НБУВ, ф. 160, 1825, арк. 1, 6).

Статут духовних академій 1814 р. важливою формою навчання в КДА визначав іспити, але екзаменів з окремих дисциплін не було. Конференцією устанавлювалось два види іспитів – попередній і вирішальний. Перший проводився викладачами в присутності двох чи трьох членів Конференції. Екзаменаційна комісія створювалася з метою запобігання необ'єктивності в оцінюванні знань академістів. На цьому іспиті задавалися питання з усіх предметів. Опитування поєднувалось з письмовими завданнями: «тут же пропонується студенту вирішити письмово дві чи три задачі з наук спільних для усіх мовами російською і латинською» (Аскоченський, 1863, с.28). На відміну від попереднього екзамену на вирішальний запрошували «знатніших осіб як духовного так і світського звання». Під час цього іспиту питання, які ставилися студентам, мали стосуватись лише найважливіших предметів, зокрема, і гомілетики. На завершення екзамену студенти, які закінчують

курс навчання в академії, «проголошують з кафедри свої дисертації російською і латинською мовами» (Аскоченський, 1863, с. 28).

З близько п'ятисот дисертацій, які написали академісти у період із 1819 до 1869 року, лише у 12-ти досліджувались питання гомілетики. Із них тільки у 4-х деякою мірою зверталась увага на педагогічний потенціал церковного красномовства, в основному це відбувалось, коли розглядався виховний вплив проповідей певного церковного діяча. До таких віднесено дисертації Матфея Поторжинського «Феофан Прокопович, архиепископ Новгородский как проповедник» (1863), Івана Волоцького «Проповеднические труды Св. Льва Великого, Папы Римского» (1867), Хрисанфа Бочковського «Св. Иоан Златоуст как проповедник» (1861). На окрему увагу заслуговує дисертація Олександра Мухіна «Чем условливается убедительность слова проповеднического» (1853), оскільки з усіх дисертаційних робіт її зміст відрізняється найбільшою педагогічною спрямованістю. Дисертант у своїй праці намагався дати відповідь на питання, котре поставив на початку твору: «Що саме вимагається від проповідника слова Божого для успішного впливу проповіді його на волю і серце слухачів?» (ІР НБУВ, ф. 304, 1853, арк. 2 зв.). У дисертації обґрунтовуються вимоги до проповідника, дотримання яких забезпечить максимальний виховний вплив його промови. До них Олександр Мухін відносить необхідність освіченості пастиря, релігійності і святості життя, позитивних взаємовідносин проповідника із слухачами, «розвиток його сил моральних і збагачення їх усіма можливими чеснотами» (ІР НБУВ, ф. 304, 1853, арк. 5). Автор доводив свої думки, спираючись на Євангелія, роботи Григорія Богослова, Григорія Двоєслова, Іоана Златоуста та інших гомілетів та богословів. На нашу думку, текст дисертації відзначається логічністю, вміщує достатньо цитат і посилань, усі висловлені ідеї обґрунтовані. Як недоліки праці визначено відсутність вступу, висновків у кінці розділів і всієї роботи. Незважаючи на означені хиби, підтримуємо викладача Н. Фаворова, який у рецензії до дисертації зазначив: «За зрілістю думок, чіткістю викладу і за добрим духом і напрямком твір гарний» (ІР НБУВ, ф. 304, 1853, арк. 35).

Висновки. Змістовно гомілетика як педагогічно спрямована дисципліна в КДА досліджуваного періоду включала інформацію про сутність, мету, зміст проповіді, її виховний потенціал, класифікацію тем проповідей, стилістичні вимоги до їх написання, особливості педагогічної техніки проповідника тощо. Вміння та навички аналізувати проповіді, виступати з ними, творча діяльність із написання проповідей також входили до змісту церковного красномовства. Основними формами навчання означеного предмету були лекції, практичні заняття, іспити і написання дисертацій. Вимагалось, щоб лекції сприяли розумовому розвитку академістів, а на практикумах студенти навчилися створювати і проголошувати проповіді. Проводились попередні і вирішальні іспити, які мали комплексний характер: охоплювали всі предмети навчального курсу, поєднували усне опитування і письмові завдання. Проблеми гомілетики дуже рідко розглядалися у дисертаціях академістів.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні особливостей підготовки до морально-релігійного виховання пастви у православних духовних навчальних закладах (перша половина XIX століття).

Література

1. Амфитеатров Яков. Чтения о церковной словесности или гомилетика. / Яков Амфитеатров. Часть первая. – Киев, 1846. – 276 с.
2. Амфитеатров Яков. Чтения о церковной словесности или гомилетика. / Яков Амфитеатров. Часть вторая. – Киев, 1846. – 302 с.
3. Аскоченский В. Амфитеатров Яков Косьмич, ординарный профессор Киевской духовной академии. Биографический очерк. / В. Аскоченский – Киев, 1857. – 155 с.
4. Аскоченский В. История Киевской духовной Академии по преобразовании ее в 1819 г. / В. Аскоченский – Спб., 1863. – 282 с.
5. Гроссу Н. Профессор Василий Федорович Певницкий как гомилет / Н. Гроссу // Труды Киевской духовной академии. – 1911. – № 9. – С. 207– 230.
6. Тареев М. По вопросам гомилетики. Критические очерки / М. Тареев. – М.: Свято-Троицкая лавра. Собственная типография, 1903. – 187с.
7. T. Tverdokhlib, "Forms of Teaching Pedagogical Disciplines in Orthodox Religious Educational Institutions of Ukraine (The End of 19th - The Beginning of 20th Century)", International Letters of Social and Humanistic Sciences, Vol. 71, pp. 40-46, 2016, DOI: 10.18052/www.scipress.com/ILSHS.71.40.
8. Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (ІР НБУВ), ф. 160, спр. 626, Каталог бібліотеки КДА, 1826 р., 217 арк.

9. IP НБУВ, ф. 160, спр. 1246, Дело об утверждении Комиссией духовных училищ списка учебников для студентов КДА, 3 липня – 31 жовтня 1825 р., 14 арк.
10. IP НБУВ, ф. 160, спр. 1255, Дело о разрешении напечатать проповеди студентов КДА, 5-17 листопада 1825 р., 8 арк.
11. IP НБУВ, ф. 304, спр. 166, Мухин Александр. Чем обуславливается убедительность слова проповеднического, 1853, 36 арк.
12. IP НБУВ, ф. 304, спр. 287, Поторжинский Матфей. Феофан Прокопович, архиепископ Новгородский как проповедник 1863, 229 арк.
13. IP НБУВ, ф. 304, спр. 318, Волоцкий Иван. Проповеднические труды Св. Льва Великого, Папы Римского, 1867, 242 арк.
14. IP НБУВ, ф. 304, спр. 364 Бочковский Хрисанф. Св. Иоан Златоуст как проповедник, 1861, 43 арк.

ПРЕПОДАВАНИЕ ГОМИЛЕТИКИ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКИ ОРИЕНТИРОВАННОЙ ДИСЦИПЛИНЫ В КИЕВСКОЙ ДУХОВНОЙ АКАДЕМИИ (1819-1869 гг.)

Твердохлеб Татьяна, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры общей педагогики и педагогики высшей школы, Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, улица Алчевских, 29, 61002 Харьков, Украина, tst.khnpu@gmail.com

В статье на основе анализа исторической, гомилетической и педагогической литературы, архивных документов, материалов, помещенных в периодических изданиях, обобщен опыт преподавания гомилетики как педагогически направленной дисциплины в Киевской духовной академии (1819-1869 гг.). На основе изучения «Правил церковного красноречия», учебника Я. Амфитеатрова «Чтения о церковной словесности или гомилетика» раскрыто содержание церковного красноречия, охарактеризованы такие его компоненты как знания, умения и навыки, опыт творческой деятельности. Выяснено вклад Я. Амфитеатрова в развитие гомилетики как учебного предмета и науки. Охарактеризован общий профессиональный уровень преподавателей церковного красноречия. Определены и раскрыты формы обучения гомилетики в высшем духовном учебном заведении исследуемого периода.

Ключевые слова: гомилетика; диссертация; экзамен; Киевская духовная академия; лекция; педагогически ориентированная дисциплина; преподаватель; содержание; практикум; форма обучения.

TEACHING HOMILETICS AS A PEDAGOGICALLY ORIENTED DISCIPLINE IN THE KYIV THEOLOGICAL ACADEMY (1819-1869)

*Tverdokhlib Tetiana, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the
Department of General Pedagogics and Pedagogics of the Higher School,
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 29, Alchevskikh str, 61002
Kharkiv, Ukraine,*

The experience of teaching homiletics as a pedagogically oriented discipline in the Kiev Theological Academy (1819-1869) has been generalized in the article on the basis of the analysis of historical, homiletic and pedagogical literature, archival documents, and materials from periodicals. The content of ecclesiastical eloquence has been revealed, such components as knowledge, abilities and skills, experience of creative activity have been characterized grounding on the study of the “Rules of Church Eloquence”, the textbook “Readings on Church Literature or Homiletics” by Ja. Amfiteatrov. The contribution of Ja. Amfiteatrov to the development of homiletics as a subject and science has been clarified. The general professional level of teachers of church eloquence has been described.

The forms of teaching homiletics in the higher theological educational institution in the period under research have been determined and revealed on the basis of the studying historical literature and sources from the funds of the Institute of Manuscripts of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv). The peculiarities of conducting lectures, practical classes, examinations and writing dissertations have been covered, an important role of practical works in training of future preachers has been established. Two types of examinations having a complex nature (they covered all subjects of the training course, combining verbal questioning and written tasks) have been determined. The problems of homiletics have been found to be rarely considered in the dissertations of students. The dissertation “What determines the persuasiveness of predicant word” by O. Mukhin has been analyzed, since its content is remarkable for the most pedagogical orientation from all dissertations.

Keywords: *content; dissertation; examination; form of training; homiletics, lecture; pedagogically oriented discipline; practical work; teacher; the Kyiv Theological Academy.*

References

1. Amfiteatrov Ja. (1846). Chtenija o cerkovnoj slovesnosti ili gomiletika. Chast' pervaj. [Readings on church literature or homiletics. Part one]. Kiev, 276. (rus).
2. Amfiteatrov Ja. (1846). Chtenija o cerkovnoj slovesnosti ili gomiletika. Chast' vtoraja [Readings on church literature or homiletics. Part two]. Kiev, 302. (rus).
3. Askochenskij V. (1857). Amfiteatrov Jakov Kos'mich, ordinarnyj profesor Kievskoj duhovnoj akademii. Biograficheskij ocherk [Amfiteatrov Jakov Kos'mich, ordinary professor of the Kiev Theological Academy. Biographical article]. Kiev, 155. (rus).
4. Askochenskij V. (1863). Istorija Kievskoj duhovnoj Akademii po preobrazovanii ee v 1819 g. [The history of the Kiev Theological Academy on its transformation in 1819]. SPb., 282. (rus).
5. Grossu N. (1911). Professor Vasilij Fedorovich Pevnickij kak gomilet [Professor Vasilij Fedorovich Pevnickij as a homilet]. Proceedings of the Kiev Theological Academy, 9, 207–230. (rus).
6. Tareev M. (1903). Po voprosam gomiletiki. Kriticheskie ocherki [On issues of homiletics. Critical essays]. M.: Svjato-Troickaja lavra. Sobstvennaja tipografija, 187. (rus).

7. T. Tverdokhlib, "Forms of Teaching Pedagogical Disciplines in Orthodox Religious Educational Institutions of Ukraine (The End of 19th - The Beginning of 20th Century)", International Letters of Social and Humanistic Sciences, Vol. 71, pp. 40-46, 2016, DOI: 10.18052/www.scipress.com/ILSHS.71.40.

8. Institute of Manuscripts of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Fund 160, file 626 – The Catalog of the library of the Kiev Theological Academy, 1826.

9. Institute of Manuscripts of the National Library of Ukraine. V.I. Vernadsky, Kyiv. Fund 160, file 1246, The case of the approval of the list of textbooks for students of the Kiev Theological Academy by the Commission of theological schools, July 3 - October 31, 1825

10. Institute of Manuscripts of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Fund 160, file 1255, The case of permission to publish the sermons of students of the Kiev Theological Academy, 5-17 November, 1825.

11. Institute of Manuscripts of the National Library of Ukraine. V.I. Vernadsky, Kyiv. Fund 304, file 166, Mukhin Alexander. What determines the persuasiveness of predicant word, 1853.

12. Institute of Manuscripts of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Fund 304, file 287, Potorzhinskij Matfej. Theophan Prokopovich, Archbishop of Novgorod as a preacher, 1863.

13. Institute of Manuscripts of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Fund 304, file 318, Ivan Volotsky. Predicant works of St. Lev the Great, Pope, 1867.

14. Institute of Manuscripts of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. Fund 304, file 364, Bochkovsky Chrysanth. St. John Chrysostom as a preacher, 1861.

Стаття надійшла до редакції 09.10.2017

Прийнято до друку 23.11.2017